

UDK 001:316.774(063)(049.3)
001.92(063)(049.3)

Primljeno: 18. 10. 2025.

Stručni rad
Professional paper

Miralem Dautović

MEDIJI KAO KLJUČNI AKTERI U PROCESU POPULARIZACIJE ZNANOSTI

[Ivana Sivrić (ur.) *Aktualizacija i popularizacija znanosti kroz medije*, Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti/nauke – Sveučilište u Mostaru, Mostar, 2023]

Na Međunarodnoj konferenciji „Aktualizacija i popularizacija znanosti kroz medije“ koja je u organizaciji Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti te Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar održana 2022. godine izložene su brojne teme i predstavljena istraživanja na naslovnu temu. Od 16 prezentiranih radova u Zborniku je objavljeno njih jedanaest.

Glavna teza u radu „Popularizacija medijske kulture i odgoja za medije“ Zlatka Miliše je da se kultura transformira u medijsku kulturu te da kroz nju treba promicati i visoko vrednovana kulturne i umjetničke artefakte putem novih medija. Nove tehnologije mijenjaju navike i ponašanje pojedinaca, osobito mladih. Stoga bi razvoj medijske kulture trebao biti integriran u sklopu medijskog odgoja, koji podrazumijeva usvajanje medijskih kompetencija, koje su za shvaćanje kulturnih trendova važnije od puke medijsko-tehničke pismenosti. Medijski odgoj nije i ne smije biti samo područje pedagogije i sistema obrazovanja. Cilj odgojno-obrazovnog preventivnog projekta za nastavnike i roditelje u području medijskoga odgoja treba se temeljiti na usvajanju medijskih kompetencija, a obrazovna politika mora biti sveobuhvatna.

U članku „Između kritičkoga diskursa i tabloidizacije“ Damir Kukić se bavi temom medija u funkciji predstavljanja znanstvenih dostignuća navodeći da mediji toj oblasti ne posvećuju dovoljno pažnje, ta da su podložni tabloidizaciji i ko-

mercijalizaciji medijskog sadržaja. Znanstvene teme „predstavljaju se sporadično, pojednostavljeno i nerijetko s dozom senzacionalizma. Objavljivanje medijskih sadržaja o znanosti, znanstvenom i istraživačkom radu predstavlja jednu od zahtjevnijih novinarskih funkcija, što između ostalog podrazumijeva i znanje o toj (znanstvenoj) materiji. Osim toga potrebno je i senzibiliranje publike za teme koje na prvi pogled mogu biti nerazumljive ili nebitne. „Činjenice da je istinski izvor bogatstva neke zemlje ... znanje, učenje, kao i napredak znanosti i tehnologije“ (str.184) neophodno je u medijskom prostoru isticati na prikladan način kao i važnost znanstvenih istraživanja jer su ona temelj našega znanja. Mediji trebaju popularizirati obrazovanje i znanost. Tabloidno novinarstvo, kao produkt komercijalizacije medija, potiskuje brojne kvalitetne i bitne informacije, a prednost daje senzacionalizmu.

U članku „Popularizacija znanstvenih spoznaja o seksualnome zlostavljanju – pridonosimo li zaštiti i oporavku žrtava?“ Gordana Buljan Flander i Ana Raguž Šutalo ukazuju na potrebu uspostavljanja multidisciplinarnog dijaloga između stručnjaka i javnosti kako bi se doprinijelo osvještavanju problematike seksualnog zlostavljanja, ali i drugih oblika zlostavljanja. Prema podacima Vijeća Europe jedno od petero djece u Europi žrtve su nekoga oblika seksualnog nasilja. Mali broj istraživanja bavi se percepcijom i doživljajem djece vezano za intervencije stručnjaka i institucija sistema zaštite djece. Autorice ističu kako je senzibilizacija šire javnosti i stručnjaka o znanstvenim spoznajama imperativ u području zaštite djece, te ima direktan utjecaj na oporavak djece koja su žrtve zlostavljanja.

Ivana Sivrić i Ivona Čarapina Zovko u članku „Stavovi nastavnika o ulozi medija u obrazovanju“ donose istraživanje percepcije učitelja i nastavnika o medijskim navikama djece i mladih koje obrazuju. Da bi nastavnik mogao podučavati o medijima i medijskim sadržajima, prije svega mora poznavati funkciju medija i način na koji se vrši potencijalni utjecaj. Medijsko obrazovanje treba omogućiti kritičku istragu i dijalog koji se odvija između učitelja i učenika, ali s posebnim fokusom na razvoj kritičke autonomije. Digitalne tehnologije u novije vrijeme utjecale su na modernizaciju obrazovanja koja bi trebala motivirati učenika za usvajanje nastavnog sadržaja. Uvidom u rezultate istraživanja autorice zaključuju da su djeci i nastavnicima nužno potrebne interaktivne radionice o medijskoj pismenosti kao i uključivanje medijskog obrazovanja u programe u školama i obrazovnim institucijama.

Autorica Anita Lalić u članku „Komunikacija i širenje znanstvenih informacija utemeljenih na znanosti o hrani i prehrambenoj tehnologiji“ ukazuje na razlike u percepciji rizika o opasnostima u hrani između prosječnog potrošača i znanstvenika,

kao i jaz u komunikaciji između znanstvenog sektora i proizvođača. Velik broj potrošača ne procesuiraju informacije o opasnostima u hrani kroz različite vidove informativnih kampanja, jače se percipiraju negativne informacije nego pozitivne, čemu pridonose i mediji koji imaju jači odjek nakon objavljivanja negativnih informacija. Autorica ističe da je prosječnom potrošaču u oblikovanju odluke o opasnosti u hrani važno imati pristup nepristranim, visokokvalitetnim i razumljivim znanstvenim savjetima. U suprotnom, na oblikovanje mišljenja potrošača o hrani i prehrambenoj tehnologiji utjecat će vlastiti strahovi i nesigurnosti.

U članku „Važnost političke i medijske pismenosti o NATO-u i njegovoj misiji u BiH“ Ivica Jerkić analizira percepciju bosanskohercegovačkog društva o svrsi NATO saveza i njegovoj misiji u Bosni i Hercegovini, ističući da manje od polovine građana BiH razumije svrhu NATO-a i njegove prisutnosti u BiH. NATO integracija BiH jedna je od mogućih platformi za ostvarivanje mira, stabilnosti i prosperiteta. S tim u vezi mediji bi se trebali više baviti aktualnim znanstvenim analizama, istraživanjima o određenim ekonomskim, sigurnosnim i političkim benefitima koji su u vezi sa NATO integracijama. Potrebno je raditi na medijskom i političkom obrazovanju i opismenjavanju građana, s posebnim osvrtom na mlade, radi kreiranja kritičke autonomije o temama koje se tiču stabilnosti i sigurnosti.

„Znamo li doista što je znanost?“ članak je koji potpisuju Mate Buntić, Martina Musa i Marko Živko. Oni ukazuju na negativan trend na internetu, gdje neodgovorni i često neuki pojedinci bez ikakve odgovornosti šire informacije i dezinformacije. Nerijetko, zbog svoje neupućenosti i sami novinari putem medija, često opterećeni vlastitim ideološkim matricama, rezultate znanosti ne prenose onakvima kakvi oni jesu. Mnogi ne znaju i ne razumiju što znanost doista jeste, niti kako te rezultate predstaviti široj publici. Znanost sama po sebi zahtijeva aktualizaciju, promociju, pa tek onda popularizaciju. Autori ukazuju na odgojno-obrazovne postupke koje bi trebalo provesti kako bi djeca doista zavoljela znanost, te na potrebu znanstvenog obrazovanja novinara.

U članku „Uređivanje Wikipedije kao mehanizma razvoja kompetencija medijske i informacijske pismenosti“ autor Vuk Vučetić ističe da snalaženje u novome „digitalnom medijskom okružju“ nije moguće zamisliti bez osnovnih kompetencija medijske i informacijske pismenosti. Rad na uređivanju sadržaja na najvećoj online enciklopediji Wikipediji pridonosi razvoju osnovnih vještina koje su korisne za snalaženje u dinamičnoj medijatiziranoj stvarnosti. Wikipedija nije samo jedan od najpopularnijih sajtova i najvažnijih izvora informacija nego predstavlja i važan (pedagoški) alat i platformu za razvoj kompetencija medijske i informacijske

pismenosti. Mlađi članovi akademske zajednice lakše uočavaju višestruke prednosti Wikipedije. Učenici i studenti motiviraniji su za istraživanje sadržaja na Wikipediji nego za pisanje klasičnih seminarskih radova. Umjesto otpora korisno bi bilo usvojiti „informirani skepticizam” koji bi pomogao da se razumiju prednosti i potencijali koje Wikipedija nudi. Sve zajedno može imati pozitivan uticaj na modernizaciju i prilagođavanje sistema obrazovanja.

Autori članka pod nazivom „Ponašanje u traženju informacija prilikom pretraživanja informacija kod studenata” Andrea Miljko, Marko Odak i Lucija Mandić donose istraživanje o ponašanju studenata prilikom traženja informacija u digitalnom okružju. Utvrđeno je da studenti ne znaju osnovne korake u pretraživanju i vrednovanju informacija. Prilikom pretraživanja više koriste sekundarne i tercijarne od primarnih izvora informacija. Ne koriste biblioteke ni znanstvene baze podataka i repozitorije, nego se prvenstveno oslanjaju na Google pretraživač. Od studenata se očekuje da budu informacijski pismeni, ali većina ih se oslanja na pretraživanja s jednom ključnom riječi kako bi pronašli odgovore na sva svoja pitanja na vrhu stranica s rezultatima pretraživanja.

Daniela Jurčić u članku „Rodna (ne)jednakost u bosanskohercegovačkome obrazovnom sustavu” bavi se temom obrazovanja u promociji rodne ravnopravnosti. Rodni stereotipi prisutni su kod većine ljudi, a uzroke podjela možemo tražiti u biološkim razlikama. Društvo koristi različite oblike pritisaka da bi se muškarci i žene ponašali u skladu sa svojim stereotipnim ulogama. Gotovo sve države u regiji diskriminiraju žene u udžbenicima za osnovnu i srednju školu tako što promovišu i podržavaju stereotipe o muškoj dominaciji u društvu. Autorica zaključuje da je potrebna rekonstrukcija sadržaja u udžbenicima u smislu izbalansiranog prikaza žena i muškaraca i izjednačavanja njihovih uloga kako u porodici tako i u društvu.

„Uloga medija u popularizaciji kazališne umjetnosti u BiH” članak je Tine Laco u kojem propituje ulogu medija u popularizaciji kazališne umjetnosti u BiH nakon Drugog svjetskog rata. Autorica zaključuje da je u medijima pedesetih i šezdesetih godina 20. stoljeća stvorena iskrivljena slika o razvoju kazališne umjetnosti u BiH. Pisani su mediji u istom razdoblju, zahvaljujući grupi istaknutih kritičara, pozitivno utjecali na razumijevanje kazališnoga medija. U poslijeratnom periodu je generirana tzv. „medijofobija” koja se sedamdesetih i osamdesetih godina praktično pokazala neopravdanom, i ne samo to: novi su se mediji pokazali kao plodonosna platforma za drugačije, inovativne i eksperimentalne kazališne pristupe te razvoj žanrovskih hibrida na razini dramskog teksta. Intenzivno prisustvo kazališnih sadržaja u online svijetu tokom pandemije nije poslužilo samo kao pokušaj održavanja kontakta s

publikom nego je aktualiziralo pitanje prednosti kazališne umjetnosti kao umjetnosti žive i neposredne riječi.

Zbornik *Aktualizacija i popularizacija znanosti kroz medije* predstavlja vrijedan doprinos razumijevanju načina na koje se znanost može približiti javnosti kroz različite medijske prakse i obrazovne pristupe. Iako se tekstovi razlikuju po metodološkom pristupu i predmetu analize, zajedničko im je nastojanje da ukažu na potrebu za sistemskom edukacijom, odgovornim medijskim posredovanjem i stvaranjem mostova između znanstvenih institucija i društva. Zbornik tako uspješno afirmira medije kao ključne aktere u procesu popularizacije znanosti i potiče raspravu o njihovoj društvenoj odgovornosti.

Ipak, uočljivo je da u zborniku nedostaje dublja analiza prilagodbe suvremenim medijskim inovacijama koje oblikuju načine na koje znanstveni sadržaji danas cirkuliraju i postaju dostupni. Takva nadopuna doprinijela bi ne samo boljem razumijevanju aktualnih komunikacijskih trendova, nego i osnaživanju sposobnosti medija da odgovorno i inovativno populariziraju znanost u digitalnom dobu.

Adresa autora

Author's address

Miralem Dautović

Radio-televizija Tuzlanskog kantona, Tuzla

miralem.dautovic@gmail.com

